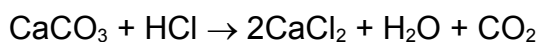

Oznaczanie węglanów w glebie.

Węglan wapnia (CaCO_3) występuje w glebie w postaci okruchów kalcytu, wapieni, opoki, margli lub jako osad strącony w procesie karbonatyzacji z wody krążącej w glebie. Występowanie węglanu wapnia w glebie zapobiega jej zakwaszeniu. Gleby zawierające nawet niewielkie ilości tego związku poza kompleksem sorpcyjnym mają odczyn obojętny lub zasadowy. W niektórych glebach poza węglanem wapnia występuje jeszcze węglan magnezowy (MgCO_3), a rzadziej węglany innych pierwiastków (Na, Fe). W większości gleb węglan wapnia nie występuje w warstwach powierzchniowych i podpowierzchniowych, ponieważ jest on wypłukiwany do głębszych poziomów (poniżej 80 cm od powierzchni). Dlatego gleby w Polsce są na ogół kwaśne i wymagają wapnowania. Gleby powstałe ze skał wapiennych, dolomitowych i siarczanowych zawierają z reguły węglany w całym profilu. Obecność CaCO_3 wzbogaca roztwór glebowy i kompleks sorpcyjny w kationy Ca^{2+} . Związek ten razem z kwasem węglowym roztworu glebowego daje roztwór buforowy, który przeciwdziała nagłym zmianom odczynu gleby. CaCO_3 częściowo przyspiesza rozkład próchnicy i czyni glebę bardziej czynną. Dzięki koagulującemu działaniu kationów Ca^{2+} , węglan wapnia sprzyja tworzeniu agregatów glebowych, przez co utrwala gruzełkową strukturę, zwiększając przepuszczalność gleb ciężkich, a zmniejszając lekkich.

Metody oznaczania węglanu wapnia w glebie opierają się na reakcji rozkładu węglanu kwasem (zazwyczaj solnym) i oznaczaniu wydzielającego się dwutlenku węgla.

W zależności od sposobu oznaczania wydzielającego się CO_2 wyróżnia się metody wagowe i metody objętościowe.

- wagowe (polegają na absorbowaniu wydzielającego się CO_2 w rurkach wypełnionych wapnem sodowym lub w aparatach wypełnionych roztworem KOH ; z przyrostu masy oblicza się ilość CO_2 , a stąd zawartość CaCO_3).
- objętościowe (zawartość CaCO_3 odlicza się z objętości wydzielonego CO_2).

Obecność węglanów w poszczególnych poziomach profilu glebowego można w prosty sposób wykryć z pomocą 10% kwasu solnego. Próbkę gleby polewamy kwasem z kroplomierza i obserwujemy reakcję. Jeżeli występuje wyraźne burzenie masy glebowej jest wynikiem uwalniania się CO_2 . O ilości węglanów w glebie można wnioskować z ilości wydzielonego CO_2 .

Zadania:

- 1) Wyznaczyć ilość węglanów w badanej próbce gleby.
- 2) Określić potrzebę wapnowania badanej gleby (dla gleb mineralnych – ornych i pod użytki zielone)

Wykonanie ćwiczenia:

1. Przeprowadzić próbę wstępną na zawartość węglanów w glebie, aby określić, jaką jej ilość należy odważyć do oznaczenia - na szkiełko zegarkowe wysypać około 2 g roztertej w moździerzu gleby i pipetą nanieść na glebę kilka kropel 10% HCl; obserwować zachodzącą reakcję, a następnie określić wagę próbki do oznaczeń (tab. 1).

Tabela 1. Wyznaczanie masy próbki do oznaczeń w zależności od wstępnie oszacowanej ilości węglanów w glebie.

Intensywność wydzielania się gazu	Zawartość węglanów w glebie [g/kg]	Masa próbki do badań [g]
żadna, lub ograniczona	<20	10
wyraźna, ale przez krótki czas	20 do 80	5
silna przez długi czas	80 do 160	2,5
bardzo silna przez długi czas	>160	1

2. Badaną glebę rozetrzeć w porcelanowym moździerzu i przesiać przez sito o średnicy oczek 1 mm. Glebę odważyć w ilości zależnej od ilości węglanów stwierdzonej w oznaczeniu wstępnym i przesypać do kolby reakcyjnej.
3. Za pomocą pipety wlać 10% HCl do banieczki z bocznym otworem, która umieszczona jest w korku, a następnie kolbę zatkać korkiem
4. i wyrównać poziom cieczy w obu rurkach do poziomu punktu 10, manipulując butelką połączoną z drugim ramieniem rurki o kształcie litery „U” (rurka jest napełniana roztworem siarczanu miedzi, który nie pochłania wydzielającego się CO₂, a niebieski kolor tego roztworu ułatwia odczyt).
5. Znajdujący się w górnej części aparatu kranik zamknąć, a kolbę reakcyjną przechylić w ten sposób, aby kwas wylał się z banieczki na glebę. W czasie wywiązywania się CO₂ wstrząsać zawartość kolby.
6. Pomiar prowadzić aż do zaniku wydzielania CO₂.
7. Odczytać ze skali prawego ramienia rurki ilość wydzielonego CO₂.
8. Ponieważ objętość gazów zależy od temperatury i ciśnienia należy odczytać temperaturę i ciśnienie barometryczne panujące w pomieszczeniu. Następnie w załączonej tabeli odszukać masę CaCO₃ w mg na 1cm³ wywiązanego w danej temperaturze i ciśnieniu CO₂.

Procentową zawartość węglanów w badanej glebie obliczyć według wzoru:

$$X = [(Q \cdot a)/(q \cdot 1000)] \cdot 100$$

gdzie: Q - ilość wywiązanego CO₂ [cm³]

q – masa użytej do oznaczenia wysuszonej próbki gleby [g]

a – wartość odczytana z tablicy przy określonej temperaturze i ciśnieniu [mg/cm³]

Tabela 2. Potrzeby wapnowania gleb mineralnych (grunty orne) w Polsce.

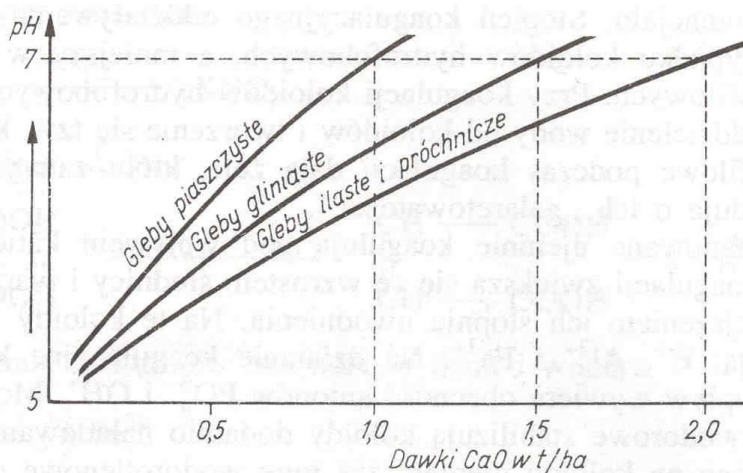
Ocena potrzeb wapnowania	pH w 1n KCl na glebach:			
	b. lekkich	lekkich	średnich	ciężkich
konieczne	do 4,0	do 4,5	do 5,0	do 5,5
potrzebne	4,1-4,5	4,6-5,0	5,1-5,5	5,6-6,0
wskazane	4,6-5,0	5,1-5,5	5,6-6,0	6,1-6,5
ograniczone	5,1-5,5	5,6-6,0	6,1-6,5	6,6-7,0
zbędne	od 5,6	od 6,1	od 6,6	od 7,1

Tabela 3. Potrzeby wapnowania dla użytków zielonych na glebach mineralnych w Polsce.

Ocena potrzeb wapnowania	pH gleby w 1n KCl
konieczne	do 4,5
potrzebne	4,6-5,0
wskazane	5,1-5,5
ograniczone	5,6-6,0

Tabela 4. Potrzeby wapnowania na glebach organicznych w Polsce.

Ocena potrzeb wapnowania	pH gleby w 1n KCl
konieczne	do 4,0
potrzebne	4,1-4,5
wskazane	4,6-5,0
zbędne	od 5,1

Wykres 1. Ilość CaO potrzebna do zmiany pH o dwie jednostki (wg Lityńskiego)